

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	9
GİRİŞ.....	11
KİŞİLER VE KURUMLAR: DERLEME ÇALIŞMALARINA YÖNELİK TARİHSEL ÇERÇEVE.....	15
Derleme Konusunda Öncü Düşünceler ve Çalışmalar.....	15
Osmanlı'da Bir Macar Araştırmacı: Ignác Kúnos ve Derlemeleri.....	15
Abdulaziz Bey ve <i>Osmanlı Âdet, Merasim ve Tabirleri</i>	24
Muallim Hasan Bahri ve <i>Anadolu Köy Düğünleri</i>	30
Derlemeye İlişkin Öncü Görüşler.....	34
<i>Derleme Metot Kazanıyor: Türk Halk Bilgisi Derneği ve Derleme Çalışmaları</i>.....	47
İlk Derleme Kılavuzu: <i>Halk Bilgisi Toplayıcılarına Rehber</i>	55
Derleme Seyahatleri ve <i>Birinci İlmî Seyahate Dair Rapor</i>	67
<i>Halkbilgisi Mecmuası</i>	79
<i>Halk Bilgisi Haberleri</i>	82
<i>Türk Folklor Araştırmaları</i>	90
<i>Amatör Derlemecilik Yeniden Yükseliyor: Halkevleri ve Derlemeleri</i>.....	99
Metot Meselesi.....	104
Halka Gitmek ve Yeniden Doğuşu Başlatmak.....	109
Öz Gelenekler/Üvey Gelenekler: Modernleşmeci Zihniyet.....	117
Temkinle Yaklaşılan Halk.....	122
<i>Devlet, Derleme Çalışmalarına El Atıyor: Millî Folklor Enstitüsü</i>.....	125
Millî Folklor Enstitüsünün Derleme Çalışmaları.....	134
Kurumun Değişen Derlemecilik Anlayışı.....	136
Folklor İhtisas Arşivi.....	142
<i>Türk Folkloru Araştırmaları ve Türk Folklorundan Derlemeler</i>	144

KILAVUZLAR VE AKADEMİSYENLER: DERLEME ÇALIŞMALARININ PROFESYONELLEŞMESİ	147
Derleme Kılavuzları ve Metod Kitapları Işığında Bilimsel Derlemeciliğe Doğru	147
<i>Halkbilgisi Kılavuzu</i> /Hamit Zübeyr.....	148
<i>Halkiyat Derleme Kılavuzu</i>	154
<i>Etnografya Kılavuzu</i> /Haydar Ocakcioğlu.....	155
<i>Etnografya ve Folklor Kılavuzu</i> /Hamit Zübeyr Koşay.....	157
<i>Anadolu'nun Kadim İktisat, Anane ve Âdetlerine Dair Kollokyum Toplamaya Başlangıç ve Sual Cetvelleri</i> /Alexander Rüstow.....	159
<i>Folklor</i> /Arnold van Gennep.....	160
<i>Folklor Mevzuları</i> /Hasan Çekli.....	163
<i>Köy Nasıl Tetkik Edilmelidir?</i> /Salâhaddin Demirkan.....	164
<i>Halkevlerinde Müze, Tarih ve Folklor Çalışmaları Kılavuzu/ Remzi Oğuz Arık</i>	166
<i>Folklor Elkitabı</i> /Paul Saintyves.....	167
<i>Küçük Folklor Çalışma Planı</i> /Cahit Öztelli-Ali Çiçekli.....	168
<i>Etnografya Kılavuzu (Halk Sanat ve Geleneklerini Derleme Kılavuzu)</i> /Enise Yener.....	170
<i>Halk Bilimi Araştırma Yöntemi</i> /Kenan Erdek.....	176
<i>Sahada Folklor Derleme Metotları</i> /Kenneth S. Goldstein.....	178
<i>Halk Edebiyatına Giriş Derleme Metotları (Ders Notları)/ Muhan Bali</i>	187
<i>Sahada Derleme Metodları</i> /Saim Sakaoğlu.....	188
<i>Sahada Folklor Derleme Teknikleri</i> /Fikret Türkmen.....	189
<i>Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş/ Özkul Çobanoğlu</i>	192
<i>Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri/ Metin Ekici</i>	192
Pertev Naili Boratav ve Derlemeciliği	199
Doğu Anadolu ve Çukurova Derlemeleri.....	200
Halk Edebiyatı ve Folklor Arşivi.....	200
Derlemeciliğe İlişkin Görüşleri.....	204

Derleme-Alan Araştırması Kavramları Çerçevesinde Edebî ve Etnolojik Gelenek	210
Edebî Gelenek: Mehmet Kaplan ve Halk Edebiyatının İlk Doktorları.....	215
Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi ve Etnolojik Gelenek.....	227
DÜN VE BUGÜN: DERLEMECİLİK FİKRİNDE YAŞANAN DÖNÜŞÜMLER	247
Malzeme Veren Folklorcu ya da Folklorcunun Sınırları	247
Derlemelerde Geç Kalmışlık Sendromu ve Kaybolma Miti	253
Kadrolar Meselesi	262
Derlemelerde Metot Sorunu ya da Metotsuzluk	267
Derlemelerin Amaçları	273
Derleme Millî Bir Vazifedir!.....	273
Yerli ve Millî Bir Sanat Yaratma İdeali.....	277
Arşiv Oluşturma.....	280
Halka Gitmek	284
Derlemeci/Araştırmacı	291
Amatör-Profesyonel Derlemeciler.....	291
Derlemecide “Aranan” Özellikler.....	295
Kaynak Kişilerle Güveni Sağlamak.....	297
Derlemelerin Metin Hâline Getirilmesi.....	304
Köylü/Haberci/Kaynak Kişi	307
Kaynak Kişi Seçimi.....	307
Kaynak Kişiyi Söyletmenin Yolları.....	311
Alan Çalışmasında Yeni Dönem	313
Yeniden Gözden Geçirilen Derleme/Alan Çalışması Kavramı.....	313
SONUÇ	323
EKLER	331
KADROLAR	346
KAYNAKLAR	407

Folklor, araştırdığı alanın genişliği itibariyle, insanın gözünü yıldıran bir bilimdir. İlk araştırmacılar, alanlarını, masallar ve efsaneler, atasözleri, bil-meceler ve tekerlemeler gibi halk edebiyatı ürünleri ile sınırlıyorlardı. Gele-nekçiler de yavaş yavaş gözlerini, ağızdan ağıza nakledilen şeylere, okulun dışında öğrenilen bilgiye, hayatta olan bitenlere doğru genişlettiler. An-ketçiler de şifahi edebiyata ilişkin sorunlara, batıl inanışlara bağlandılar. Bundan sonra astronomi, halk hekimliği, kocakarı ilaçları, doğumdan ölü-me kadar töresel yaşamın çeşitli aşamalarını tesbite yöneldiler. Eski folk-lorcular, gelenekçiler, kitaplara istif edilebilen, masal, halk inanışları gibi şeyleri derlemekten, yani şifahi edebiyatı tetkikten başka bir şey yapamadık-ları müddetçe onlara boş sözler, güzellikten ve de değerden ari gevezelikler toplayıcısı gözüyle bakılıyordu. İlmimiz manasız ve hiçbir işe yaramaz bir-şeyin ilmi diye karşılanıyordu.

*Paul Saintyves**

* Alangu, Tahir. 1971. "Halkbilgisi Üzerine Görüşler." *Folklor ve Turizm*. 1: 27-28.

ÖN SÖZ

Halk bilimcilerin malzemesi alandan elde ettikleri verilerdir. Dolayısıyla derleme, halk bilimi çalışmalarının ilk adımıdır. Dünyadaki halk bilim çalışmaları gibi Türk halk bilimi çalışmaları da derlemelerle başlamıştır. Türk halk bilimi tarihinde malzeme toplamanın, yani derleme yapmanın öncelikli iş olarak tanımlandığı görülmektedir. Alandan derlenen veriler üzerine yapılan değerlendirmeler ve analizler, malzemenin elde edilmesinden sonraki iş olarak düşünülmüştür. Kitapta “derleme” teriminin tercih edilmesi, hem istisnaları olmakla birlikte halk bilimcilerin bu terimi yaygın bir biçimde benimsemesinden hem de kitabın yalnızca alandan malzeme toplama sürecine odaklanmasından kaynaklanmaktadır. Alandan elde edilen malzemenin nasıl değerlendireceği üzerine yapılan tartışmalar bu kitabın kapsamı dışında tutulmuştur.

Derleme çalışmaları üzerinden Türk halk bilimi tarihinde yaşanan dönüşümleri ve farklılaşan bakış açılarını da keşfetmek mümkündür. Bu açıdan kitap, derleme çalışmalarına bakarak Türk halk biliminin nereden nereye geldiğine yönelik bir perspektif de sunmaktadır. Böyle bir çalışmanın oluşturulabilmesi için elbette pek çok kişinin görüşlerinden ve düşüncelerinden yararlanılmıştır. Amatör ya da profesyonel anlamda folklorla ve derlemecilikle ilgilenen araştırmacıların çalışmaları olmasaydı kuşkusuz böyle bir eser oluşturulamazdı. Derlemeden ne anladıklarına ve derleme çalışmalarının nasıl yapılması gerektiğine yönelik düşüncelerini yayına dönüştüren ve derleme çalışmalarının nereden nereye geldiğini değerlendirme imkânını yaratan amatör ve profesyonel folklorculara teşekkür ederim. Çalışmanın şekillendirilmesi sırasında da pek çok kişinin desteklerini gördüm. Akademik hayatımın başından beri vizyonuyla önümü açan hocam Prof. Dr. M. Öcal Oğuz’a, bu kitabın çerçevesinin oluşmasında ve kafa karışıklıklarımın çözüme kavuşturulmasında verdiği desteklerden dolayı teşekkürü bir borç bilirim. Doktora tez danışmanım Prof. Dr. M. Muhtar Kutlu’ya alan çalışmaları konusundaki deneyimini paylaştığı ve farklı pencerelerden bakmamı sağladığı için müteşekkirim. Yapıcı ve eleştirel bakışıyla, her şey-

den önce güzel dostluğuyla çalışma boyunca yanımda olan sevgili arkadaşım Yrd. Doç. Dr. Tuğçe Erdal'a ve akademik hayatın yüklerini paylaşan ve derleme üzerine bir kitap yazma konusunda beni cesaretlendiren sevgili arkadaşım Doç. Dr. Evrim Ölçer Özünel'e teşekkür ederim. Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğünde gerçekleştirdiğim görüşmelerde gösterdikleri misafirperverlikten dolayı Solmaz Karabaşa'ya ve çalışma arkadaşlarına minnettarım. İş yoğunluklarının arasında kitabı titizlikle okuyarak değerli görüşlerini ve eleştirilerini paylaşan ve ortaya daha iyi bir metnin çıkmasını sağlayan çalışma arkadaşlarım Ahmet Erman Aral, Hilal Erdoğan ve Zeynep Safiye Baki Nalcıoğlu'na müteşekkirim. Son olarak, bana rahat bir çalışma ortamı sağlamak için uğraşan sevgili eşim Kamil Teke'ye ve içten destekleri için aileme minnettarım.

Selcan Gürçayır Teke
Ankara, 2016